

Urfolken och naturens rättigheter

Foto: Anna Maria Wremp

Kopplingen till naturen förenar urfolk i världen. I den internationella diskussionen kring bevarande av biologisk mångfald poängteras vikten av att inkludera lokal och traditionell kunskap. Svenska samer saknar dock ansvar i miljömålssystemet.

I Bolivia och Ecuador finns naturens rättigheter numer inskrivet i grundlagen. Grunden för denna hållning kan spåras till begreppet *Sumar Kawsay*, eller *Buen Vivir*, ett uttryck bland urfolken i dessa länder för att leva väl, eller leva i harmoni med naturen och andra människor.

Med ett levnadssätt som är direkt beroende av naturens resurser för den dagliga överlevnaden är ett hållbart och ömsesidigt förhållande till naturen en förutsättning. Denna koppling till naturen – marken, vattnet och allt levande – förenar urfolk världen över. I FN:s konvention om biologisk mångfald, CBD (*Convention on Biological Diversity*), uppmärksammas i artikel 8j att traditionella kunskaper och sedvänjor är relevanta för bevarande

och hållbart nyttjande av naturresurser, och konventionens parter åläggs att respektera, bevara och bibehålla dessa kunskaper och sedvänjor.

Liksom för andra urfolk i världen, finns bland samerna konkreta erfarenheter av hur förändringar i klimat och biodiversitet, tillsammans med exploateringar av naturresurser, får direkta konsekvenser för livsuppehållet. ”Ur ett samiskt perspektiv är alla frågor miljöfrågor – eftersom miljön berör alla aspekter av våra liv och vår omgivning.” Så förklaras den samiska hållningen i Livsmiljöprogrammet, *Eallinbiras*, som antogs av Sametinget 2009, och som vill inspirera till bevarandet av en bärkraftig livsmiljö. Denna starka koppling mellan folk, liv och mark ger Stefan Mikaelsson, ledamot i Sametinget, också uttryck för:

- Urfolken har ett helt annat sätt att se på naturen, då vårt levnadssätt är direkt beroende av markerna, och av att de är opåverkade av utarmande exploatering, säger han.

Han är en av de som arbetat för att deklarationen om Moder Jords rättigheter ska antas av Sametinget. Det är en deklaration som utarbetats av och antogs vid World People's Conference on Climate Change and the Rights of Mother Earth,

Foto: Jörgen Wisman

TEXT:
ANNIKA BORG, CBM,
SLU

som år 2010 samlade 35 000 människor från över 100 länder i Bolivia. Deklarationen har presenterats för FN:s generalförsamling, och 2018 beslutade Sametinget att ställa sig bakom den.

Stefan Mikaelsson tror och hoppas att det kan bli ett dokument som kan verka stärkande för samerna i förhållande till majoritetskulturen, i och med att den talar om en naturens inneboende rätt som går bortom äganderätten.

- Man kan inte avtala bort den rätt man inte äger. Naturen bär sin egen rätt, och ingen kan egentligen sälja den till någon annan.

Men vad deklARATIONEN om Moder Jords rättigheter, och Sametingets beslut att ställa sig bakom den, kommer att leda till är inte ännu klart. Deklarationen har tagits upp i styrelsen för samiskt parlamentariskt råd, som är ett samarbetsorgan mellan de tre nordiska sametingen och kolasamernas organisationer. Denna internationella spridning välkomnar Stefan Mikaelsson. Han framhåller också att en hållbar livsstil ytterst är en angelägenhet för alla människor:

- Den levnadsstil som är rådande i stora delar av världen är inte hållbar. Vi står alla vid en bryt-

punkt, och samhället kommer att förändras. Det kommer att påverka oss vare sig vi vill det eller ej.

Sametinget har i ett regeringsuppdrag föreslagit vissa åtgärder för det svenska genomförandet av artikel 8j i *Konventionen om biologisk mångfald*. Inom miljömålssystemet föreslår man att Sametinget tar fram ett nytt etappmål som kopplar till artrikedom. Matilda Månsson är jurist och arbetar för Sametinget med just internationella frågor. Hon har varit delaktig i detta arbete, och framhåller vikten av att samerna är representerade i de nätverk som arbetar med genomförandet av miljömålen:

- Det saknas kopplingar till traditionell kunskap i miljömålssystemet. Flera av målen är relevanta för samerna och deras situation, men trots att traditionell kunskap lyfts fram i internationella sammanhang som viktig för bevarande av biologisk mångfald, finns här en lucka i Sveriges målsättningar, säger hon.

Hon exemplifierar med miljö kvalitetsmålet om "storslagen fjällmiljö", där ansvaret helt ligger på Naturvårdsverket.

- Vi har ett bra samarbete med dem, men Sametinget saknar ett formellt ansvar i systemet. Det är en brist.

Foto: Stefan Pruteanu

Matilda Månsson

Foto: Marie Birkl

Stefan Mikaelsson

Läs mer

Sametingets miljöprogram Eallinbiras (2009)
www.sametinget.se/eallinbiras